

REFACEREA COMUNEI SOVEJA DUPĂ INCENDIUL DIN 2 MARTIE 1943

Ramona Miron

„Dulcea Sovejă, așezată pe-o luminoasă deschidere de plai, în mijlocul munților, între păduri de brad, la porțile Vrancei. Albe, curate, se saltă căsuțele dintre livezi și toate-ți surâd și te cheamă cu drag. Un tăpșan acoperit cu molifși desparte cele două cătune: Rucărenii și Dragoslovenii”¹ - așa era descrisă Soveja, în „*România pitorească*” a lui Alexandru Vlahuță.

Soveja, stațiune climaterică, a aparținut, la început, de comuna Câmpuri, de care s-a despărțit, poate, pe vremea zidirii mănăstirii, care a fost ridicată de domnul Munteniei, Matei Basarab, pe locul unui vechi schit, ca semn de împăcare cu Vasile Lupu, domnul Moldovei². La începutul secolului al XVII - lea, o parte din locuitorii satelor Rucăr și Dragoslavele, din Muscel, au poposit pe plaiurile sovejene, unde au întemeiat satul Dragosloveni³.

Începutul celui de-Al Doilea Război Mondial și trunchierea țării în 1940 prin cedarea forțată a Basarabiei, Bucovinei și Ardealului de Nord au făcut din Soveja din nou punct de graniță și, deși războiul nu se mai purta pe teritoriul său, greutățile și jertfele țării au fost simțite și aici. Concentrările și încorporările celor apți să poarte arme, rechizițiile și obligațiile față de Stat au slăbit baza economică a localității rămasă în seama bătrânilor, femeilor și copiilor.

¹ Al. Vlahuță, *România pitorească*, Ediția a II - a, Îngrijită de Virgiliu Ene, Editura Tineretului, 1959, p. 92.

² *Monografia Județului Putna*. Tipografia și Legătoria de Cărți „*Cartea Putnei*” - Alex. P. Alexandrescu, Focșani, 1943, p. 26.

³ I. M. Pușcă, *Valea Șușiței*, Editura Sport - Turism, București, 1987, p. 50 - 51.
<http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

Evenimentul care a dus la distrugerea a tot ce se acumulase în ani de muncă în satul Dragosloveni, a fost incendiul din noaptea de 2 spre 3 martie 1943, care, într-o oră - două, a prefăcut în scrum gospodării întregi, mii de păsări și animale, lăsând în urmă numeroase familii îndoliate ⁴.

La 3 martie 1943, Postul de Jandarmi Putna a transmis Prefecturii Județului Putna primele informații referitoare la cele întâmplate seara precedentă: „În seara zilei de 2 / 3 martie 1943 la orele 23,30 din cauza neglijenței dela bucătăria Postului de Telegrafie fără fir German, ce era instalat în localul femeii Maria N. Spănu, vecin cu Postul de jandarmi Putna, s-a ivit un incendiu în această locuință, de unde alimentat și de un vânt puternic clădirea a fost cuprinsă în flăcări și apoi în mod iumitor focul s-a întins peste localul Postului de Jandarmi, precum și peste toate locuințele situate în satul Dragosloveni și cătunul Golășei” ⁵, mistuind până la temelie numeroase locuințe. Jandarmii s-au preocupat, în primă fază, de scoaterea victimelor dintre ruine și salvarea armamentului din dotare.

Situație poate fi exemplificată de tragedia familiei lui Ion Samoilă, a cărei nevastă, Maria, împreună cu cei patru copii n-au avut timp să iasă din casă, flăcările înghițindu-le trupurile firave. În momentul producerii nenorocirii Ion Samoilă era plecat pe front, iar la întoarcerea sa acasă a găsit totul scrum, inclusiv ființele cele mai dragi sufletului său ⁶. Acesta este doar unul dintre sutele de cazuri întâlnite în Soveja, după incendiul care s-a abătut asupra comunei Soveja în acea seară blestemată de martie.

Din însemnările localnicului Ion Mărăștean, pădurar pensionar, care în 1943 avea 16 ani, reținem următoarele rânduri: „vântul puternic smulgea plase de șindrilă aprinse și acestea zburau pe sus și cădeau pe alte case, așa că satul arzând părea o flacără fără

⁴ Florica Albu, Iulian Albu, *Monografia comunei Soveja*. Editura Universal Dalsi, București, 2002, p. 56.

⁵ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita: A.N.Vn.), fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 198 / 1943, f. 2.

⁶ Florica Albu, Iulian Albu, *op. cit.*, p. 56.

marginii. Nu se vedea nici cerul, nici pământul - decât focul iadului. De fapt ce se întâmpla atunci erau numai șipete și răcnete, se căutau, se strigau unii pe alții, zbierau vacile, nechezau caii, urlau câinii când îi cuprindeau flăcările și ardeau de vii, vântul puternic spulberând orice nădejde de a mai trăi. La apariția zorilor, s-au ivit razele de speranță în supraviețuire. Satul întreg era un cimitir, acest aspect îl dădeau sobele rămase în picioare, ca niște conci - pietre funerare pe mormintele așezării întregi. Arseseră și pomi și grajduri, de nu se mai puteau identifica nici ulițele, nicidecum proprietatea fiecăruia. Apa Dragomirna abia se scurgea și ea, ca lacrimile localnicilor care mai puteau să o vadă. Oamenii din satul Rucăreni și cei de la odăi îi căutau pe cei sinistrați, unii scăpați de foc aproape goi, așa cum fugiseră din așternut, și atunci, parcă se producea o adevărată sudură omenească”⁷.

Pentru stabilirea cauzei izbucnirii incendiului, în Soveja s-au deplasat prefectul județului Putna, Panaite N. Pavlu, însoțit de prim - procurorul de pe lângă Tribunalul Putna și Comandamentul german. În urma cercetărilor efectuate la fața locului s-au constatat următoarele: „*incendiul s-a produs la ora 11,30 din cauză că un soldat german dela Postul de radio și telegrafie, care ocupa o casă în mijlocul satului Soveja, a întrebuințat benzină ca să aprindă focul în bucătărie. S-a mai dovedit că înainte de incendiu, soldatul german Gribler Anton, care a întrebuințat benzina împreună cu d-l Sublt. de rezervă Coteanu Alex. dela Legiunea de Jandarmi Putna, care se afla de trei zile în localitate pentru anumite cercetări și cu Plot. de jandarmi Lazăr [Nicolae] Șeful Postului Soveja, au luat o gustare la restaurantul Costică Constantinescu, de unde s-au dus ca să mănânce împreună la Postul de observație german și unde intrând în bucătărie - soldatul german Gribler Anton a aprins focul cu benzină, din butoiușul cu 50 litri de benzină, care se găsea acolo. La cercetări, soldatul german a recunoscut faptul, punând în poziție foarte dificilă pe d-l Sublt. de jandarmi Coteanu și Șeful de Post Lazăr, cari continua să ascundă adevărul. Lipsa de loialitate și de curaj a acestora a produs oarecare nervositate și foarte rea impresiune*

⁷ Ibidem, p. 56 - 57.

asupra d-lui Lt. Henza (german) care asista la anchetă împreună cu agenții dela poliția secretă germană veniți dela București⁸. Se dovedește că d-l Sublt. Coteanu care se găsea lângă bidonul de benzină care a luat foc, nu a luat nici o măsură pentru localizarea incendiului împreună cu Șeful de post s-au mulțumit să salveze averea Postului de Jandarmi vecin cu Postul de observație german. A mistuit complet din cauza vântului, care bătea cu furie aproximativ 370 de gospodării compuse din 7 - 800 case, în mai puțin de trei ore. A ars Primăria cu toată arhiva, Postul de Jandarmi, școala. Orice intervenție afară de izolarea prin dărâmarea câtorva case ca să izoleze restul satului, nu ar fi dat rezultate. Toate construcțiile erau din lemn. Sunt 17 morți: 9 femei, 3 fete, 1 bărbat, 4 băieți, din care 2 contuzionați, 10 asfixiați și 5 carbonizați. 40 de răniți din care 2 asfixiați, 30 grav răniți și 8 ușor răniți. Li s-au dat îngrijire medicală de către Medicul Primar al județului, care a fost adus de subsemnatul [prefectul județului Putna], de medicul de circ. [circumscripție] și de personalul sanitar din localitate și de la Spitalul din Focșani. Nu se cunoaște încă numărul vitelor moarte”⁹.

În continuare, Raportul menționa măsurile preliminare luate de prefect pentru ajutorarea populației afectate de incendiu:

„1) Cu un camion dela Serviciul Drumurilor s-a transportat motopompa dela Pompieria Focșani împreună cu Comandamentul de Pompieri și 10 pompieri.

2) Am dat ordin Secției de Pompieri Mărășești și Panciu ca să trimeată de îndată la fața locului câte o autocisternă cu personalul necesar.

3) Am luat contact cu Garnizoana Focșani prin Comandamentul Pieței, ca să trimeată Pichetele de incendiu dela Regimentele din localitate și au trimis cu autovehicule 1 căpitan, 2 ofițeri subalterni și 100 soldați. Toate aceste unități au ajuns la Soveja înainte de amiază și au dat un mare și efectiv concurs pentru localizarea și stingerea completă a incendiului. La stingerea

⁸ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 198 / 1943, f. 8.

⁹ Ibidem, f. 8 verso.

incendiului au luat parte și echipe din Bârsești, Tulnici, Negrilești, Vizantea, Câmpuri, conduse de șefii de posturi respectivi, Preoții, învățătorii, primarii.

Sinistrații în număr de circa 2.000 au fost cazați în casele rămase din satul Dragosloveni, în satul Rucăreni, la odăi, adică în locuințele ce au în munte și parte din ei s-au dus la Mărășești(între vii), au construit locuințe. fiind împropietăriți. Nu a rămas nimeni fără locuință.

Am dispus să se împartă imediat, gratuit, porumb din porumbul aflat la Banca populară din localitate. Iar dela Focșani am trimis astăzi [5 martie 1943] un camion cu: 1.500 kg mălai, 500 kg pește sărat, 200 kg zahăr, 100 kg săpun, rochițe pentru copii, opinci, 10 paltoane, 5 paltonașe, 17 haine, 20 pantaloni, 150 flaneluțe, 16 flanele, 12 cojoace, 5 fulare.

În urma convorbirii telefonice avute cu d-l General Comandant al Corpului V de Armată Teritorial Ploești, am solicitat telegrafic Consiliului de Patronaj ca să aprobe distribuirea efectelor de îmbrăcăminte, încălțăminte și lenagerie, luate dela evrei și aflate la Batalionul 5 Ad-tiv din Focșani. Mai este necesară intervenția directă a Comitetului de Patronaj pentru 1.500 perechi de încălțăminte, 2.000 cămăși și haine ¹⁰. Rezultatul colectei din 1 Martie se va întrebuița numai pentru ajutorarea acestor sinistrați. Consiliul de Patronaj va trimite circa 2 vagoane cereale. Prin Comandamentul Corpului V de Armată Teritorial am solicitat furaje din depozitul ce au la Câmpuri pentru hrana vitelor - deoarece a ars tot furajul aflat în gospodării. Am luat măsuri ca să se aducă furaje din comunele învecinate.

Pentru construcția gospodăriilor distruse este nevoie de circa 46.000 m.c. lemn de brad (după socotelile făcute de d-l Ing. silvicultor Mircea de la Ocolul Soveja), care se poate lua în cea mai mare parte din pădurea Ocolului Silvic Soveja aflată în imediata apropiere a satului. Prețul acestui material lemnos în picioare costă circa 28.000.000 lei și poate fi dat gratuit sinistraților. Locuințele autorităților se vor construi din cărămidă, fiind nevoie de fier, ciment, var și tablă.

¹⁰ Ibidem, f. 9.

Pentru hrană este nevoie de 20 vagoane porumb, care de asemenea solicităm a se da gratuit.

Pagubele cauzate de incendiu se cifrează aproximativ la suma de 400.000.000 lei.

Toate gospodăriile erau bogate și în casă au rămas și foarte mulți bani care au ars după cum a ars aproape tot avutul ce era în casă și în curți.

Preotul satului, Gheorghe Popa, a rămas complet sărac și am hotărât ca Patronajul să-i cumpere hainele preotești. Cheltuielile pentru înmormântarea celor 17 victime vor fi suportate tot din fondurile Patronajului.

Am luat măsuri pentru așezarea primăriei și a postului de jandarmi și pentru instalarea telefonului ¹¹. Pentru a preveni izbucnirea unei epidemii, populația Sovejei a fost vaccinată cu ser antitific, paratific și antitetanos” ¹². Tot spre Soveja urmau să ia drumul două vagoane cu fân din depozitul de la Câmpuri și alte cinci vagoane de la Bacău.

La 8 martie 1943, Prefectura Județului Putna a trimis Ministerului Afacerilor Interne noi informații referitoare la situația din Soveja. Astfel, aici, fusese înființată o infirmerie, care era dotată cu șase paturi, unde erau tratați, în regim de urgență, cei cu arsuri grave, iar personalul sanitar local s-a preocupat, în primul rând, de vizitarea răniților și pansarea acestora.

Cursurile școlare au fost întrerupte, urmând a-și relua activitatea începând cu data de 16 martie 1943, în cele trei clase improvizate în casa profesorului Simion Mehedinți și alte patru clase în incinta Cazinoului din Soveja, proprietate a Prefecturii Județului Putna.

Patronajul Județean a trimis către comuna sinistrată 20 de autocamioane cu alimente și haine: 70 pachete cu ceai, 5.000 kg zahăr, 1.000 sticle cu ulei, 2.000 kg marmeladă, 3.000 kg făină, 500 kg săpun, 2.000 kg mazăre, 5.000 conserve de legume și pește, 2.000

¹¹ *Ibidem*, f. 9 verso.

¹² *Ibidem*, f. 10, <http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

pâini, 100 costume de băieți, 100 lenjerii de corp și 100 perechi ciorapi bărbătești, 100 rochițe pentru fete, 100 cămăși și 100 perechi ciorapi pentru fete, 50 costume și 50 lenjerii de corp pentru adulți, 50 ciorapi, 50 rochii pentru femei, 50 cămăși de damă, 200 perechi pantofi de cauciuc și 200 perechi opinci. Toată marfa a fost depozitată în magazinele din localitate, urmând ca din 9 martie 1943 să se înceapă distribuirea ei către sinistrați.

În afară de haine și îmbrăcăminte, Patronajul Județean a ajutat și cu fonduri bănești. Astfel, autoritățile locale au hotărât ca din banii primiți, 125.000 lei să fie destinați achiziționării de cărți și rechizite școlare pentru elevi și 50.000 lei să fie folosiți pentru cumpărarea de veșminte de cult pentru preotul comunei Gheorghe Popa și haine pentru funcționarii care au rămas complet săraci în urma incendiului.

Pe lista celor care au venit în sprijinul sinistraților s-a înscris și Batalionul 5 Administrativ Focșani, care a donat: 4.000 cămăși, 800 perechi indispensabili, 800 perechi ciorapi de bumbac, 1.500 perechi de ghete și 1.000 perechi pantofi, 2.500 costume, 350 pălării, 1.000 batiste, 350 paltoane scurte și 500 paltoane lungi ¹³.

Prefectura Județului Putna a solicitat Institutului Național al Cooperăției București să acorde Cooperativei Soveja un credit special în valoare de 10.000.000 lei, pe o perioadă de cinci ani, pentru achiziționarea de unelte agricole, care urmau a se da, pe credit, locuitorilor păgubiți de incendiu. Cooperativa avea nevoie de 400 pluguri, 400 prășitori, 400 topoare, 400 cazmale, 400 lopeți, 400 furci, 400 coase, 2.000 sape și 1.000 seceri. Statul le-a oferit, gratuit, sinistraților animalele primite din Transnistria, precum și semințele necesare însămânțărilor de primăvară, date de Camera de Agricultură Putna ¹⁴.

La 6 martie 1943, Soveja a fost vizitată de subprefectul județului, Aristide Gafencu, care, alături de pretorul plășii Vidra,

¹³ *Ibidem*, f. 12 verso.

¹⁴ *Ibidem*, f. 13.

Corneliu Gherman, primarul și notarul comunei și câteva doamne din Consiliul de Patronaj județean au împărțit ajutoare sinistraților ¹⁵.

La 9 martie 1943, prefectul Panaite N. Pavlu i-a însoțit la Soveja pe generalul Corp de Armată C. Z. Vasiliu, secretar de Stat la Ministerul Afacerilor Interne și Vera Cancel, reprezentanta Consiliului de Patronaj București. Ajunși la Soveja, cei trei au constatat că toți sinistrații fuseseră cazați, în comună predominând liniștea. Secretarul de Stat a vizitat școala primară și cantina din Varnița, prilej cu care a făcut o donație de 6.000 lei, iar unei eleve sărace i-a oferit 1.000 lei, ca ajutor pentru îmbrăcăminte. C. Z. Vasiliu a fost mulțumit de ce a găsit în această instituție de învățământ: școala bine întreținută, la fel și cantina, aprovizionată și curată, unde serveau masa 10 elevi ¹⁶.

La 12 martie 1943, Prefecturii Județului Putna i-a fost adus la cunoștință de către Ministerul Afacerilor Interne, Ordinul emis de Mareșalul Ion Antonescu, care prevedea că „*toți locuitorii din județul Putna, inclusiv populația evreiască și în special societățile, viticultorii și moșierii bogați etc să contribuie la reclădirea grabnică a satului Soveja. Societățile de cherestea din județ și proprietarii de păduri vor da gratuit lemnăria de construcție. Dl Arhitect Nădejde, Șeful Serviciului Arhitecturii din Ministerul Afacerilor Interne a primit ordin să vă trimită câteva modele de case cari se potrivesc regiunilor muntoase. Domnul Ministru al Afacerilor Interne ordonă ca la data de 30 aprilie 1943 să se primescă la Cabinet, raportul Dvs. cu executarea prezentului ordin*” ¹⁷.

La 13 martie 1943, secretarul general al Președinției Consiliului de Miniștri, Ovidiu Vlădescu, împreună cu maiorul Iamandi au venit în județ, pentru a inspecta lucrările efectuate în orașul Panciu, distrus de cutremurul din 10 noiembrie 1940. În drumul lor spre Panciu, s-au oprit și la Soveja, pentru a constata măsurile luate de autoritățile locale pentru ajutorarea sinistraților. Cu această ocazie,

¹⁵ *Ibidem*, f. 16.

¹⁶ A.N.Vn., fond Primăria Comunei Soveja, dosar nr. 1 / 1943, f. 23.

¹⁷ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 198 / 1943, f. 35.

Ovidiu Vlădescu a vizitat cantina școlară din comună, pentru care a donat 50.000 lei din partea Președinției Consiliului de Miniștri ¹⁸.

Pentru cunoaște dimensiunea dezastrului provocat de incendiu, Prefectura Județului Putna a făcut un inventar al pagubelor produse: *

BUNURI ARSE ȘI PERSOANE AFECTATE	NUMĂR	VALOARE (LEI)
Gospodării	382	-
Persone sinistrate	1.383	-
Case	380	120.615.000
Dependințe	398	49.495
Unelte agricole	117	936.000
Animale	51 cornute, 28 cai, 98 porci, 2.334 păsări	2.232.950
Cereale	141.500 kg porumb, 8.010 kg grâu, 14.870 kg ovăz	3.367.700
Căruțe	100	2.500.000
Haine și unelte casnice	-	37.203.000
Mobilier	-	9.024.000
Furaje	-	4.716.000
Bani	-	6.930.919
Mărfuri de altă natură	-	14.409.000

Totalul distrugerilor însuma 251.429.569 lei ¹⁹.

Conform calculelor făcute de Serviciul Tehnic al Județului Putna, pentru reconstrucția comunei Soveja era nevoie 40.000 m.c. de lemnărie, de 50.000 kg fier, 50.000 kg cuie de diferite dimensiuni,

¹⁸ Idem, fond Primăria Comunei Soveja, dosar nr. 1 / 1943, f. 135, 137.

¹⁹ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 198 / 1943, f. 67.

500.000 kg ciment Portland și 40.000 kg tablă galvanizată ²⁰. În aceeași idee, Prefectura Județului Putna a cerut Ministerului Afacerilor Interne să-i pună la dispoziție personalul necesar, fără de care nu se putea executa programul de lucrări, dat fiind faptul că Serviciul Tehnic al Județului Putna avea un singur subinginer, ca funcționar de specialitate. Astfel, Prefectura a solicitat lăsarea la vatră a inginerului Dudnic Constantin din ctg 1919, șef al Serviciului Tehnic Putna, concentrat în Regimentul 12 Infanterie Bârlad, a picherului Streche I. Constantin, ctg. 1933, fost reformat medical, prin revizuire fiind clasat bun pentru recrutare, de la 1 aprilie 1943 de către Cercul Teritorial Brăila și repartizarea, în calitate de specialiști, a evreilor Simon Isac, din ctg 1931, inginer absolvent al Facultății Politehnice București, care mai lucrase în cadrul Serviciului Tehnic al Județului Putna, încorporat la Detașamentul Îndiguiri Siret, din comuna Suraia, a lui Solomon Corneliu, din ctg. 1942, elev inginer detașat la Detașamentul Jălești din județul Bălți, a lui Tzumer Adrian Iosef, ctg. 1938, absolvent al anului IV al Facultății Politehnice București și a lui Schwartz Rubin, ctg. 1944 ²¹.

Noile indicații date de Mareșalul Antonescu cu privire la acțiunea de refacere a Sovejei au fost transmise autorităților locale de către secretarul general al Președinției Consiliului de Miniștri, Ovidiu Al. Vlădescu, la 22 martie 1943: *„Având în vedere că satul Soveja este o stațiune climaterică, Domnul Mareșal a hotărât ca construirea să se facă după un plan bine stabilit, în care să se dea lărgimea necesară străzii principale și pieții din mijlocul satului, iar construirea caselor să se facă după un singur tip. În acest scop, Serviciul Tehnic al Prefecturii va întocmi de urgență planul satului ținând socoteală de a fi prevăzută această comună cu un dispensar cu baie și cămin cultural, iar clădirile autorităților să fie refăcute după importanța localității. Nu trebuie scăpată din vedere problema alimentării cu apă, refacerea bisericii care a fost deteriorată de cutremur, ca și terminarea uzinei electrice începute și mai presus de*

²⁰ Ibidem, f. 37.

²¹ Ibidem, f. 45 - 46.

toate refacerea șoselei de legătură Tișița - Panciu - Soveja, pe unde urmează să se facă transportul materialelor de construcție”²².

Ținând cont de dispozițiile primite de la București, Serviciul Tehnic al Județului Putna a întocmit un Memoriu în care erau expuse propunerile pentru lucrările ce urmau a se desfășura pe șantierul din Soveja, nepierzându-se din vedere, însă, grija pentru modernizare. „S-a hotărât ca strada principală din Soveja să aibă cel puțin 12 m lățime, în care să se cuprindă șoseaua de 6 m, 2 rigole de scurgerea apelor a câte 1 m și 2 trotuare a câte 2 m. Pe marginea trotuarului și pe tot parcursul șoselei di sat să se facă plantarea de arbori decorativi, la o distanță de cca 8 m arbore de arbore. Ulicioarele laterale a se lărgi până la 9 m, din care 5 m pe platforma carosabilă, 1,5 m pe cele două rigole și 2,5 m pentru cele două trotuare. În ceea ce privește refacerea clădirilor, scopul nostru urmărit, în corcondanță cu dorința locuitorilor, este de a se menține tipul caselor din regiune, adică din Vrancea”²³. O altă recomandare a Serviciului Tehnic, unanim acceptată de populația Sovejei, a fost introducerea acoperișurilor greu inflamabile, din tablă neagră, tablă galvanizată, țiglă roșie sau țiglă de ciment. Autoritățile optau pentru țigla de ciment, deoarece aceasta se fabrica în zonă, față de celelalte tipuri de țiglă care se fabricau în diferite colțuri ale țării, fapt ce făcea transportul acestora mai dificil și mai costisitor. Fiecare sinistral urma a se adresa Serviciului Tehnic Județean, care avea obligația de a-i delimita terenul pentru casă și de a-i oferi sfaturi practice pentru refacerea gospodăriei. Memoriul făcea mențiune și la modul de așezare a fațadelor caselor, care trebuiau aliniate paralel cu șoseaua și nu la voia întâmplării²⁴.

La 26 martie 1943, a sosit la Focșani, o comisie mixtă româno-germană, compusă din patru ofițeri, care avea sarcina de a se deplasa la Soveja, pentru a stabili la fața locului împrejurările în care a luat naștere incendiul²⁵. Prin Telegrama nr. 4.400 din 29 martie 1943,

²² *Ibidem*, f. 59.

²³ *Ibidem*, f. 63.

²⁴ *Ibidem*, f. 63 verso.

²⁵ *Ibidem*, f. 57.

autoritățile locale au informat Ministerul Afacerilor Interne despre modul cum a decurs ancheta: „*comisia de anchetă româno-germană s-a întrunit la Soveja în ziua de 26 Martie crt. și a continuat lucrările și în ziua de 27 Martie la Prefectură. S-au audiat martorii și informatorii români, urmând a se audia la București informatorii germani și stabili răspunderile. Am fost la Soveja, am urmărit desbaterile. Le-am ous la dispoziție tot ce au avut nevoie. Transpor, cantonament, dejun la Soveja*”²⁶.

La 22 iulie 1943, Ministerul Afacerilor Interne a comunicat Prefecturii Județului Putna că potrivit informațiilor prezentate de șeful Marelui Stat Major, generalul I. Șteflea, extrase dintr-un Raport întocmit de Prefectură la 16 aprilie 1943, evaluarea daunelor provocate de incendiu era estimată la 249.758.249 lei, pentru care, însă, nu existau acte justificative. În consecință, Comandamentul Aeronauticii Germane în România va trimite la Soveja o nouă comisie de expertiză pentru verificarea daunelor, „*comisiune care se va baza numai pe acte și lucrări ce urmează a-i orienta asupra situației. Domnul Ministru general Corp de Armată, D. I. Popescu a ordonat a dosaria toate actele acestei chestiuni și lucrări în legătură cu evaluarea daunelor dela comuna Soveja*”²⁷. Răspunzând Ministerului Afacerilor Interne, autoritățile putnene au precizat că „*nu posedă dosare cu piese probatorii în legătură cu daunele cauzate comunei Soveja cu ocazia incendiului din Martie a.c. Actele dresate de Parchetul Tribunalului Putna au fost înaintate la Curtea Marțială Galați*”²⁸.

În aceste condiții, Comandamentul Aeronautic German în România și Marele Stat Major au trimis la Focșani o comisie formată din delegați împuterniciți germani și români. Reprezentanții celor două instituții s-au întrunit în sala de ședințe a Prefecturii Județului Putna, la 16 august 1943, iar în urma discuțiilor purtate au decis să se deplaseze la Soveja, pentru a analiza pagubele pe teren. Din comisia

²⁶ *Ibidem*, f. 90.

²⁷ *Ibidem*, f. 525.

²⁸ *Ibidem*, f. 526.

germană făceau parte D-r. Fusche, consilier de Intendență, D-r. Bittighoffer, expert tehnic și Sonterffirer Kunselmann, traducător, iar partea română era reprezentată de Ianovici Adrian, delegat al Marelui Stat Major și inginerul Dudnic Constantin, șeful Serviciului Tehnic al Județului Putna²⁹. Ajunși la Soveja, aceștia au făcut analize și expertize pe teren, au măsurat și au verificat mai multe gospodării arse din satele Rucăreni și Dragosloveni, pe care le-au comparat cu cele salvate de la incendiu. La 18 august 1943, membrii comisiilor de anchetă s-au întâlnit în localul Administrației Parcului Soveja, proprietatea Prefecturii Județului Putna, pentru a pune cap la cap verificările efectuate ziua precedentă³⁰. S-a stabilit că valoarea clădirilor și dependențelor mistuite de incendiu era compatibilă cu cea prezentată de Comisia Județeană a Refacerii Comunei Soveja (compusă din inginerul Mircea Ioan, șeful Ocolului Silvic Soveja, președinte, inginerul Dudnic Constantin, Corneliu Gherman, pretorul plășii Vidra și Grigore Constantinescu, primarul Sovejei), în listele nominale. Pentru stabilirea numărului și a cantității totale a inventarului mobil ars (animale, păsări, furaje, unelte agricole, bani, mobilier, îmbrăcăminte, încălțăminte etc.), comisia de anchetă s-a bazat doar pe datele prezentate de Comisia Județeană a Refacerii Comunei Soveja, deoarece alte probe nu existau³¹.

La sfârșitul lunii martie 1943, Mareșalul Antonescu a dat un nou Ordin referitor la refacerea comunei sinistrate, transmis autorităților putnene printr-o Adresă semnată de C. Z. Vasiliu, general Corp de Armată, ministru subsecretar de Stat și Al. Mădârjac, lt. col. magistrat, șeful de Cabinet al Ministerului Afacerilor Interne: *„Trebuie să contribuie obligator tot județul Putna la refacere. Prefectul să fie energic în această privință. Bogătașii să contribuie. Evreii din Focșani de asemenea. Să se discute cu germanii despăgubirile”*³².

²⁹ A.N.Vn., fond Serviciul Tehnic al Județului Putna, dosar nr. 12 / 1943, f. 90.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, f. 90 verso.

³² A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 198 / 1943, f. 94.

Încă de la jumătatea lunii martie, Prefectura Județului Putna a transmis Circulare către toate preturile plășilor din județ, pentru a se realiza colecte publice de bani și bunuri și a veni, astfel, în sprijinul celor cărora incendiul le-a ruinat tot avutul. Donațiile urmau a se aduna la sediul primăriilor locale, „sub luare de dovadă, cari se vor depune în aceiaș formă la Pretura respectivă, spre a fi centralizate și transportate sinistraților din Soveja”³³.

Același obiectiv l-a avut și Apelul lansat la 25 martie 1943, de prefectul de Putna, Panaite N. Pavlu, către locuitorii din întreg județul:

„Sătenii din partea satului care au scăpat de incendiu, cât și acei din satul Rucăreni cu inimă bună și cu dragoste frățească au adăpostit pe sinistrați. De asemenea și locuitorii din comunele vecine au contribuit cu alimente și furaje pentru vite. Consiliul de Patronaj al Operilor Sociale, condus de Doamna Maria Mareșal Antonescu, împreună cu Consiliul de Patronaj al județului nostru, au intervenit cu grabnice ajutoare de hrană și îmbrăcăminte și continuă de a da ajutoare. Județul, orașele și toate comunele rurale vor contribui cu sume importante din bugetele lor pentru reconstrucția Sovejei. Funcționarii publici din județul nostru își vor da obolul lor pentru sinistrați. Guvernul a intervenit cu ajutoare. Din dorința Mareșalului - Conducător, Guvernământul Transnistriei prin D-l. Guvernator Alexianu - fiu al Putnei a dăruit 20 vagoane cu porumb și 5 milioane lei pentru refacerea locuințelor în stil Vrancean. Apelul de față se îndreaptă către întreaga populație, de orice naționalitate, a județului nostru care este rugată să subscrie benevol sume de bani pentru ajutorarea sinistraților, pe baza principiului că toți dintr-un județ trebuie să se solidarizeze cu acei greu loviți de soartă și aflați în mare nenorocire. Societățile de Cherestea din județ și proprietarii de păduri sunt de asemenea rugați să dea gratuit lemnărie de construcție. Listele de subscripție și Carnetele Chitanțiere, semnate de subsemnatul în calitate de Președinte al Consiliului pentru refacerea

³³ Ibidem, f. 70.

*Sovejei, se vor găsi la toate Primăriile și autoritățile din orașul Focșani și din județ*³⁴.

În ședința din 30 martie 1943, Institutul Național al Cooperației București a aprobat eliberarea pentru Banca Populară „Cuza - Vodă” din Sovcja, a două credite pentru sinistrați: unul în valoare de 5.000.000 lei, pentru achiziționarea de unelte și mașini agricole și 2.000.000 lei, pentru procurarea mărfurilor din depozitele Institutului sau de pe piață. De asemenea, Institutul s-a preocupat și de organizarea unui depozit de mașini și unelte agricole la sediul Federației „Putna” din Focșani, *„cu destinația specială de a fi pus neîntârziat la îndemâna sinistraților, prin numita bancă populară”*³⁵. În acest scop, au fost expediate 400 prășitori, 400 cazmale, 400 lopeți, 400 furci, 400 coase, 400 topoare, 5 semănători, 100 grape, 200 sape, 1.040 seceri, ulterior urmând a se livra și 400 pluguri din depozitul de la Chilia Nouă³⁶.

La 8 aprilie 1943, prefectul județului Putna a trimis Serviciului Financiar al Prefecturii, 200 de chitanțiere a câte 100 de file fiecare, pentru încasarea următoarelor cotizații stabilite de Consiliul de Colaborare al Prefecturii pentru refacerea comunei Soveja: 5 lei / decalitrul de vin, 10 lei / decalitrul de țuică sau rachiu, 100 lei / un hectar de pământ arabil, 20 lei / un metru cub de lemne de foc, un sfert din taxa de brevet, 10 lei / biletul de cinema, 10 lei / galeria de teatru, 20 lei / stalul de teatru, 50 lei / lojă, 15 % din impozitul comercial, 5% din impozitul pe clădiri, 5% din impozitul profesional și 1.000 lei / automobil și autocamion³⁷, lemne pentru construcții sau sume de bani de la proprietarii de păduri, 10% din impozitul pe venit al negustorilor și comercianților, 10.000.000 lei echivalent cu impozitul global anual plătit de populația evreiască, diverse sume de bani de la fabrici, donații adunate cu ocazia organizării de conferințe sau serbări școlare. Un exemplu îl reprezintă donațiile primite de la Fabrica de produse chimice din Mărășești și

³⁴ *Ibidem*, f. 109.

³⁵ *Ibidem*, f. 105.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*, f. 112.

Fabrica de zahăr „*Danubiana*” din Sascut, care au cotizat fiecare cu câte 100.000 lei ³⁸. Autoritățile locale preconizau că vor strânge în jur de 20 - 25 milioane lei, însă treburile nu au stat chiar așa, pe parcursul anului colectarea acestor contribuții făcându-se anevoios. Aceste fonduri erau încasate de Administrația Financiară Putna, iar repartizarea lor era coordonată de un comitet condus de prefectul Panaite N. Pavlu ³⁹.

Pe numele Primăriei Soveja, a fost trimis un cec în valoare de 100.000 lei, donație venită din partea generalului Hansen ⁴⁰, 5.000.000 lei au fost oferiți de guvernatorul Transnistriei ⁴¹, plus cereale și animale (56 cai, 55 vaci, 155 oi, 2.334 păsări) ⁴², iar Prefectura Județului Putna a contribuit, la rândul-i, cu 3.506 kg cartofi, 10.400 kg fasole, 2.730 kg ceapă și 69.000 kg fân ⁴³.

La 17 aprilie 1943, Liceul „*Unirea*” a organizat o serbare școlară, în sala Teatrului „*Maior Gheorghe Pastia*”, ocazie cu care s-au adunat de la invitați donații pentru sinistrați ⁴⁴.

După tragedia din noaptea de 2 - 3 martie 1943, Soveja a fost vizitată de oficialități locale, dar și de cele din București.

La 2 aprilie 1943, județul Putna l-a avut ca oaspete pe Mareșalul Antonescu, care a sosit în gara Mărășești la ora 8 dimineață, fiind însoțit de generalul de Corp de Armată Pantazi, ministrul Apărării Naționale, generalul de Corp de Armată, C. Z. Vasiliu și suita Domniei Sale. A fost întâmpinat de prefectul județului, Panaite N. Pavlu, comandantul Legiunii de Jandarmi Putna, lt. col. I. Rădulescu, pretorul plășii Panciu, V. Ionescu și primarul orașului Mărășești, Petre Ionescu. „*În tren după prezentare, la întrebările puse, am raportat [Panaite N. Pavlu] întreaga situație din județ și în special măsurile ce sunt de luat pentru refacerea orașului Panciu, distrus de cutremur,*

³⁸ *Ibidem*, f. 157 - 158, 179.

³⁹ *Ibidem*, f. 155.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 163.

⁴¹ *Ibidem*, f. 270.

⁴² *Ibidem*, f. 602.

⁴³ *Ibidem*, f. 606.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 293.

precum și a comunei Soveja - sinistrată. La ora 9,30 la Panciu, unde Domnul Mareșal a vizitat orașul și în urmă la primărie, în asistența autorităților locale și a comisiei de comasare a refăcut aproape complet planul de sistematizare, evitând pe cât posibil expropriările. A ordonat formarea echipelor de meseriași evrei, pentru refacerea orașului. Înființarea atelierelor de lemnărie, cărămidărie și vărărie pentru a avea la îndemână materialul necesar pentru sinistrita care vor să-și refacă casele. La orele 10,30 Domnul Mareșal a plecat spre Soveja însoțit de subsemnatul. În drum am primit diferite și numeroase instrucțiuni de modul de gospodărire a județului. La Soveja a fost întâmpinat de autoritățile locale. După primirea raportului, a conferențiat la primărie cu autoritățile locale și a luat următoarele măsuri: satul Dragosloveni, incendiat, să se refacă în condițiuni cât mai bune, prezentând un aspect cât mai estetic. Să se lărgască strada, să se facă trotuare. Casele să se facă după un anumit model, cu fața la drum. Să se construiască dispensare, baie, centru administrativ, cămin cultural și piața, aprobând planul prezentat în această privință. Să se refacă șoseaua Focșani - Soveja pentru care avem în buget 14.000.000 lei. Să ia ființă un atelier de tâmplărie ⁴⁵, să se fabrice var, țiglă și cărămidă în localitate. Să se termine construcția Mănăstirii Soveja, care a fost avariată de cutremur, stranele urmând a se sculpta. Să se întrebuinteze echipe de evrei pentru lucrările necesare. A dispus deconcentrarea pe 2 luni a tuturor concentrațiilor și a tuturor meseriașilor din comună. A dat ordine să se dea lemnărie de la C.A.P.S. Să se dea pânză de la Armată, lână de la oile tunse din anul acesta să rămână producătorilor. A mai aprobat ca să se trimită câte un pachet de bumbac pentru fiecare gospodărie. A aprobat două autocamioane ce se vor cumpăra de Sovejeni, să fie scutite de rechiziție. A vizitat Mănăstirea Soveja și Mausoleul, dând ordin să fie reparate. Inspecția terminată la orele 13,30. Domnul Mareșal cu suita s-a întors la Mărășești, unde a luat dejunul în tren” ⁴⁶. După ce a servit masa, Mareșalul a vizitat orașul Mărășești.

⁴⁵ A.N.Vn., fond Primăria Comunei Soveja, dosar nr. 1 / 1943, f. 130.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 130 verso.

Până la jumătatea lunii aprilie 1943, în pădurea din Soveja au fost marcați 30.000 arbori, destinați reconstrucției gospodăriilor distruse.

Comisia formată din inginerul-șef al Serviciului Tehnic Putna, Dudnic Constantin, șeful Ocolului Silvic Soveja, Mircea Ioan, primarul comunei Soveja, Grigore Constantinescu și Comitetul Local de Patronaj a repartizat sinistraților tipurile de casă aprobate de autoritățile din Capitală, planurile pentru fiecare model de locuință fiind depuse la Serviciul Tehnic al Județului Putna. Sinistrații aveau obligația de a-și construi locuințele după schițele primite de la Prefectură, însă cine dorea să-și ridice o casă mai mare, primea gratuit doar materialul lemnos pentru modelul de locuință atribuit, diferența fiind suportată pe cheltuială proprie. Modalitatea de predare a lemnului necesar refacerii caselor mistuite de incendiu, era următoarea:

„1) materialul pentru cioplituri și ridicarea scheletului se va preda direct locuitorului sinistat, contra dovadă, care se va centraliza la Prefectură.

2) materialul necesar pentru scânduri și piese de tâmplărie se va lua în primire dela pădure, de către un delegat al Serviciului Tehnic, care ca îngrijii de manipularea la gater și transportarea pieselor de tâmplărie după tipul dat.

3) șindrila se va fasona în regie de Serviciul Tehnic prin locuitori șindrilarii din localitate”⁴⁷.

Urmând dispozițiile date de Mareșal, la 17 aprilie 1943, Serviciul Tehnic Județean a comunicat Prefecturii, că la Soveja a fost organizat un atelier de tâmplărie, în care lucrau meșteri evrei⁴⁸.

La 19 aprilie 1943, prin Deciziile nr. 223, 224 și 225, semnate de Prefectura Județului Putna, au luat ființă trei comitete: Comitetul de Refacere al Comunei Soveja, Comitetul Local de Construcție și Comitetul pentru Strângerea, Supravegherea și Distribuirea Fondurilor Necesare Refacerii Comunei Soveja.

⁴⁷ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 198 / 1943, f. 141.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 182.

Comitetul de Refacere al Comunei Soveja era coordonat de prefectul județului, Panaite N. Pavlu, împreună cu inginerii: Dudnic Constantin, Ivanov (delegat al Direcției Refacerii din Ministerul Lucrărilor Publice), Mircea Ioan, Buliga Grigore (șeful Serviciului Drumurilor Naționale) și Bucnea Vasile (șeful Întreprinderilor Comunale). Comitetul se întrunea ori de câte ori era nevoie, dar cel puțin o dată pe lună, pentru a întocmi o Dare de Seamă despre activitatea desfășurată în cursul lunii respective ⁴⁹.

Comitetul Local de Construcție îl avea ca președinte pe inginerul silvic Mircea Ioan, iar în componența sa se mai numărau primarul comunei Soveja, Grigore Constantinescu, preoții Gheorghe Popa și Ion Grobnic, Tudose Dragomirescu, Vornicelu Ion, Popa Gheorghe, Nicolae Nicoară, secretar contabil și Gheorghe Teșanu, casier. Rolul acestui Comitet era de a distribui materialele de construcție către sinistrați și totodată, *„va respecta toate directivele ce se vor da de către comitetul de refacere instituit pe lângă Prefectură, cât și de Comitetul pentru strângerea și distribuirea fondurilor, coordonând toate lucrările cu aceste comitete”* ⁵⁰.

Comitetul pentru Strângerea, Supravegherea și Distribuirea Fondurilor Necesare Refacerii Comunei Soveja era format din 10 membri (prefectul Panaite N. Pavlu, subprefectul Aristide Gafencu, directorul B.N.R. Gherasim Strava, avocatul Vasile Țiroiu, administratorul financiar Secărescu, lt. col. Ion Rădulescu, comandantul Legiunii de Jandarmi Putna, medicul primar județean Hortenzii Gancevici, N. Jecheanu, casierul Apostol Alexandru și contabilul Petre Stanciu), se întrunea ori de câte ori era necesar, obligatoriu la sfârșitul fiecărei luni, ocazie cu care se întocmea un raport cu sumele încasate și cele distribuite sinistraților ⁵¹.

O lună mai târziu, la 8 mai 1943, prin Decizia nr. 257, Prefectura Județului Putna a modificat componența Comitetului Local de Construcție, noua formulă fiind următoarea: preotul M. Arghir, ca secretar contabil, doctorul Flor Vasiliu, medicul circumscripției

⁴⁹ *Ibidem*, f. 211.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 208.

⁵¹ *Ibidem*, f. 210.

sanitare, Eugenia Bușilă, director al școlii primare Soveja, primarul comunei Grigore Constantinescu, Busuioc Bălan, contabil la Cooperativa „*Sboina*”, Ion Singurelu, casierul Băncii „*Cuza - Vodă*” și Ion Negoescu ⁵².

La sfârșitul lunii aprilie 1943, Corpul V Teritorial Putna a înștiințat Prefectura Județului Putna că la Soveja a fost organizat Detașamentul de Evrei Nr. 111, cu aportul căruia se va realiza reconstrucția comunei devastată de incendiu. Detașamentul dispunea de 15 meseriași evrei, 15 salahori cu vârste cuprinse între 18 - 19 ani și 41 - 50 ani, cărora li se adăugau inginerul Simon Isac, specialistul Simion Iancu și conducătorul tehnic Tannenzapf Bernard, delegat de Cercul Teritorial București. Autoritățile locale erau responsabile de hrana, cazarea și supravegherea activității desfășurate de evrei pe șantierele din Soveja. Evreii netitrați aveau drept la soldă, hrană și întreținere ca și soldații, iar celor titrați li se aplica un alt regim. Detașamentul era cazat în case izolate, corturi sau barăci, evreilor fiindu-le interzis să locuiască împreună cu populația creștină sau să intre în contact cu civilii. Muncitorii Detașamentului lucrau nouă ore pe zi, primeau corespondența prin Poștă, acestora nu le era permis să primească colete cu alimente, iar concediile, învoirile sau permisiile nu se acordau oricum, fiind necesară o motivație solidă. Orice cazuri de dezertare sau indisciplină erau raportate Cercului Teritorial Putna și Marelui Stat Major, iar Corpul V Teritorial le verifica, lunar, activitatea ⁵³. Pentru ca lucrările de reconstrucție să se realizeze în condiții optime, Cercul Teritorial Putna a solicitat Prefecturii Județului Putna să-i detașeze la Soveja pe elevii ingineri Tumar Adrian Iosif și Schwartz Rubin, ctg. 1938, respectiv ctg. 1944, tapițerii Litman Leon, ctg. 1938, Litman Simon, ctg. 1936 și tâmplarul Simon Semaria, ctg. 1941 ⁵⁴.

Picherul Constantin Streche, însărcinat cu „*controlul și evidența materialelor de tot felul ce urmează a fi repartizate*”

⁵² *Ibidem*, f. 240.

⁵³ *Ibidem*, f. 231.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 135.

sinistraților la refacerea gospodăriilor distruse"⁵⁵, împreună cu picherul Negoescu și un delegat al Comitetului Local al Refacerii Soveja, se ocupa de supravegherea și evidența activității Detașamentului de Evrei Nr. 111, care la 5 iulie 1943 și-a mărit efectivul cu un lot de 82 de prizonieri, plus garda respectivă⁵⁶.

Pentru prizonierii folosiți de autoritățile locale la reconstrucția comunei, Secția Tehnică Soveja a emis instrucțiuni clare referitoare la modul cum își vor desfășura activitatea: sinistrații nu aveau voie să ia prizonieri la muncă, în afara programului de lucru, decât dacă înaintau o cerere netimbrată către Secția Tehnică a Refacerii Soveja și achitau contravaloarea unei zile de muncă, adică 300 lei. Însă, dacă sinistrații doreau să le mai ofere și altceva prizonierilor, aveau voie să le dea doar mâncare și îmbrăcăminte, dar fără băutură, în caz contrar fiind pedepsite ambele părți: sinistrații nu mai primeau ajutoare, iar prizonierii se alegeau cu o zi de carceră, fără mâncare⁵⁷. De asemenea, normele de protecție împotriva incendiilor prevedeau interzicerea fumatului în atelierul de tâmplărie, cei prinși fiind trimiși la carceră, pentru trei zile, fără mâncare, iar în caz de incendiu, responsabilul era condamnat la moarte⁵⁸.

La 17 aprilie 1943. Primăria Comunei Soveja a informat Prefectura Județului Putna că *„refacerea comunei a început, în ce privește gardurile, bucătăriile și grajdurile, dar casele nu pot să se construiască deoarece nu avem încă planul de sistematizare și nici nu știm de unde și care va fi zona drumurilor și a ulițelor*"⁵⁹. La o săptămână după această comunicare, Prefectura a dispus Serviciului Tehnic al Județului Putna, să porceadă la *„trasarea drumurilor și delimitarea proprietăților*"⁶⁰.

⁵⁵ A.N.Vn., fond Serviciul Tehnic al Județului Putna, dosar nr. 12 / 1943, f. 42.

⁵⁶ *Ibidem*, f. 66.

⁵⁷ A.N.Vn., fond Primăria Comunei Soveja, dosar nr. 25 / 1943, f. 129.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 133.

⁵⁹ A.N.Vn., fond Serviciul Tehnic al Județului Putna, dosar nr. 12 / 1943, f. 17.

⁶⁰ *Ibidem*.

Pentru aplicarea pe teren a planului de sistematizare a comunei Soveja și executarea lucrărilor de construcție pentru centrul civic se impunea exproprierea terenurilor aparținând proprietarilor Florea Viță, Soare Motocea și a moștenitorilor familiei Bălbărau, care erau invitați, la 22 august 1943, la Primăria din Soveja pentru a discuta cu autoritățile despre despăgubirile ce le vor primi după expropriere. Soluția oferită era schimbarea acestor terenurilor cu altele, în diferite zone din comună, iar pentru cine nu era de acord „*se vor face formele de expropriere legale pentru utilitate publică*”⁶¹.

La 2 septembrie 1943, Prefectura Județului Putna a dispus autorităților sovejene ca, împreună cu inginerul Grigore Buliga, să întocmească formele tehnice și actele de expropriere a terenurilor necesare construirii centrului civic, precum și a „*alinierii șoselei din cuprinsul comunei*”⁶².

Două zile mai târziu, la 4 septembrie 1943, Secția Tehnică Soveja, din cadrul Serviciul Tehnic al Refacerii Focșani, a prezentat Prefecturii planurile de expropriere ale proprietăților destinate ridicării noului centru civic:

Lui Constantin Bălbărau i s-a propus schimbarea terenului de 650 m.p., ce reprezenta o treime din moștenirea familiei Bălbărau, cu terenul de 780 m.p. din Parcul Comunal, demontarea casei (scheletul cu câpriori) și montarea acesteia pe noul teren⁶³.

Proprietatea de 1.048 m.p. a lui Soare Motocea urma a fi schimbată cu un teren de 757 m.p., care a aparținut Abatorului Comunal, completat cu 500 m.p. din fostul Parc Comunal. Autoritățile delegau câțiva prizonieri, care să zidească fundația casei și a grajdului pe noua suprafață dobândită⁶⁴.

Lui Florea Viță îi era atribuit, în schimbul proprietății expropriate de 2.458 m.p., un teren de 1.226 m.p. din suprafața pe care era amplasată actuala clădire a Primăriei Soveja (urma a se construi un

⁶¹ A.N.Vn., fond Primăria Comunei Soveja, dosar nr. 1 / 1943, f. 597.

⁶² *Ibidem*, dosar nr. 2 / 1943, f. 46.

⁶³ *Ibidem*, dosar nr. 25 / 1943, f. 107.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 105.

nou imobil pentru Primărie), plus 1.232 m.p. din Parcul Comunal. Câțiva prizonieri erau angajați să care, în noua locație, materialele de construcție necesare ridicării locuinței, cu bucătărie și grajd ⁶⁵.

Terenul expropriat în suprafață de 216 m.p., a lui Ion Bălbărau, ce reprezenta a șasea parte din moștenirea Bălbărau, era schimbat cu cel pe care fusese amplasată școala veche, adică 348 m.p. Ca și în celelalte cazuri, proprietarul era ajutat cu prizonieri pentru a ridica fundația casei și a beciului ⁶⁶.

La 11 septembrie 1943, Prefectura Județului Putna a transmis Primăriei Soveja comunicatul primit de la București, referitor obstacolele ocazionate de exproprierile ce urmau a se face în comună: *„Întrucât la întocmirea acestor planuri de sistematizare s-a constatat încăpățânarea unora din locuitorii satului și tendința lor de a nu se supune măsurilor luate pentru alinierea șoselei principale, unii din ei protestând când li se taie o parte din vechile fundații sau când sunt obligați să construiască camerele înalte de 2 ½ m cum spre exemplu sunt locuitorii Florea Ghiță Viță care nu vrea să schimbe locul casei vechi, unde urmează a se clădi localul Primăriei, cu toate că i s-a dat un nou loc și anume unde a fost vechea Primărie și în plus o despăgubire bănească ce i-a fost oferită de către domnul Prefect, veți lua cunoștință că Domnul Mareșal a dispus categoric ca acești locuitori să fie forțați, cei ce se opun să nu mai primească nici un ajutor, iar locuitorii sunt obligați să construiască casele după tipul fixat”* ⁶⁷.

În primăvara anului 1943, acțiunea de refacere a comunei sinistrate era în plină desfășurare și ca urmare, numărul transporturilor de materiale sporise. În aceste împrejurări, Prefectura Județului Putna a solicitat Legiunii de Jandarmi Putna să vină cu întăriri la postul de jandarmi din Soveja. De asemenea, autoritățile au decis să înființeze și un post fix, cu trei jandarmi, la fosta Fabrică „*Tișița*” (din apropierea Sovejei), acolo unde erau cazați și munceau evreii Detașamentului Nr. 111. În consecință, Legiunea de Jandarmi Putna a comunicat

⁶⁵ *Ibidem*, f. 106.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 108.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 118.

Prefecturii că începând de la 1 iunie 1943, celor cinci jandarmi de la postul din Soveja li se vor alătura încă doi și tot de la această dată va lua ființă un punct de control la fosta Fabrică „*Tișița*”, cu un subofițer și doi jandarmi în termen ⁶⁸.

În septembrie 1943, Prefectura și-a manifestat nemulțumirea față de eficiența postului fix de jandarmi din Soveja, deoarece, aici, munceau doar doi soldați, din care unul fără știință de carte și, în consecință, „*oamenii trec necontrolați. Controlul dela posturile de jandarmi: Câmpuri, Răcoasa, Străoanii de Sus, Străoanii de Jos, Satul - Nou, Bătinești, Făurei, Tișița, Vidra și Pădureni nu se face cu toată vigilența*” ⁶⁹. Legiunea de Jandarmi Putna trebuia să ia măsuri care să-i împiedice pe săteni să mai iasă cu căruțele din comuna Soveja, „*cari sunt absolut indispensabile transportului materialului lemnos necesar refacerii numitei comuni și înființarea de posturi fixe la Viile Noi și Bizighești, întrucât locuitorii din Soveja își au acolo proprietățile și se sustrag dela transporturile obligatorii, fugind din comună*” ⁷⁰.

În baza informațiilor furnizate de Primăria Comunei Soveja, inginerul Dudnic Constantin a întocmit, la 30 aprilie 1943, un Raport informativ către Prefectura Județului Putna, referitor la activitatea de reconstrucție desfășurată în comună, până la acea dată. Astfel, a fost achitată contravaloarea a 400 saci de ciment, adică 52.226 lei, s-au distribuit 12 tone de tablă galvanizată, din cele 43 de tone existente în gara din Panciu, pentru care s-a plătit 14.297 lei, iar din cele 3.424 de lăzi cu cuie de diferite dimensiuni, sosite tot în gara Panciu, au fost date sinistraților 2.204 lăzi, a căror valoare era de 229.514 lei, sumă suportată de Comitetul Local al Refacerii Comunei Soveja, care mai avea nevoie de un credit de 1.000.000 lei pentru a achita restul de materiale necesare sinistraților pentru a-și reface gospodăriile. Pentru o bună evidență, conservare și distribuire a materialelor de construcție

⁶⁸ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 198 / 1943, f. 298 - 299.

⁶⁹ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 198 bis / 1943, f. 135.

⁷⁰ *Ibidem*.

ajunse în Panciu a fost angajat un magazioner, remunerat cu 8.000 lei pe lună, plus o indemnizație de 500 lei pe zi, pentru zilele când se descărcau materiale din vagoane, iar pentru administrarea actelor privind conservarea, evidența și distribuirea ajutoarelor către sinistrați, Comitetul Local al Refacerii Comunei Soveja a angajat un secretar contabil, un casier și un supraveghetor la exploatarea materialului din pădure ⁷¹.

Tot la 30 aprilie 1943 au ajuns în Soveja și evreii care urmau să lucreze în atelierul de tâmplărie amenajat în comună, iar de la 1 mai 1943, mai erau așteptați încă 13 evrei, împreună formând un grup de 24 persoane: patru tâmplari, trei tinichigii, doi dogari, un dentist, un fotograf, restul neavând o specialitate. Autoritățile sovejene reclamau faptul că unitățile militare, în loc să repartizeze tâmplari, zidari și tinichigii, au trimis oameni „*pe care nu-i putem utiliza cu folos. Deocamdată s-au luat măsuri pentru amenajarea uscătoriei pentru tâmplăria de lemnărie, construcția sobei în uscătorie, amenajarea dormitoarelor, bucătăriei și atelierului de tâmplărie*” ⁷². De asemenea, documentul mai menționa faptul că numărul insuficient al meseriașilor și lipsa mijloacelor de transport pentru materialele de construcție îngreunau foarte mult reconstrucția comunei.

Până la sfârșitul lunii aprilie 1943, Comitetul Local al Refacerii Comunei Soveja s-a preocupat de repartizarea tipurilor de case către sinistrați, care „*cer insistent siglă roșie pentru a pune într-o mai mare siguranță casele lor contra incendiilor viitoare*” ⁷³, și de cazarea Detașamentului de Evrei Nr. 111. La reconstrucția Sovejei autoritățile putnene, au avut în vedere, pe lângă refacerea imobilelor distruse de incendiu și modernizarea comunei, acțiune care implica lărgirea străzii principale până la 15 m și a celor secundare până la 9m ⁷⁴.

Pentru realizarea proiectului de instalare și amplificare a uzinei electrice din Soveja a fost propus inginerul Ion Buhnea,

⁷¹ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 198 / 1943, f. 370.

⁷² *Ibidem*, f. 362.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ *Ibidem*.

directorul Întreprinderilor Comunale Focșani, iar pentru întocmirea proiectului instalației de apă urma a se apela la Serviciul Refacerii Panciu pentru a delega un specialist. În scopul înlesnirii transportului materialelor de construcție de la Panciu la Soveja, primarul Grigore Constantinescu a cerut Ministerului Înzeestrării un camion de 5 tone, cu anvelopele adecvate ⁷⁵.

La 1 mai 1943, Comitetul Local al Refacerii Soveja a încheiat Procesul - verbal referitor la tipurile de case și grajduri corespunzătoare familiilor sinistrate, conform schițelor primite de la Ministerul Lucrărilor Publice. Astfel, au fost stabilite trei tipuri de locuințe: tipul de casă nr. 1, compus dintr-o cameră cu tindă care servea ca și bucătărie, chiler și cerdac, tipul de casă nr. 2, mijlociu, cu două camere, chiler și cerdac, tipul de casă nr. 3, mare, cu două camere, tindă, bucătărie, cămară, chiler și cerdac. Aceste gospodării, în funcție de mărimea lor, erau însoțite și un anumit tip de grajd: fie cel de tip mic, alcătuit din grajd, șopron și fânărie sau cel de tip mare, cu două camere, grajd, șopron și fânărie. Pentru comercianți, restaurante și băcării, Ministerul Lucrărilor Publice urma să stabilească alte modele de clădiri.

În consecință, fiecare familie, rămasă fără locuință după incendiul din luna martie 1943, a primit o anumită categorie de gospodărie. Comitetul Local al Refacerii Soveja i-a acordat Mariei N. Spănu casa tip nr. 2 și grajdul mic ⁷⁶.

La 7 mai 1943, prefectul județului Putna a transmis Ministerului Afacerilor Interne un Raport cu informații despre stadiul lucrărilor de reconstrucție din Soveja:

„1. Construcția clădirilor din satul Dragosloveni - Soveja, distrus de incendiu, în concordanță cu dorința locuitorilor, se va menține tipul de case din regiune, adică tipul vrâncean modificat în parte prin faptul că acoperișurile vor fi făcute din tablă sau țiglă, pentru a fi ferite de un eventual incendiu. Tipurile de case alese de

⁷⁵ Ibidem, f. 370.

⁷⁶ A.N.Vn., fond Serviciul Tehnic al Județului Putna, dosar nr. 12 / 1943, f. 71.

fiecare locuitor după posibilitatea materială sunt culese din modele trimise de Dir. Arhitecturii și sunt cuprinse în procesul - verbal din 1 Mai a. c. Serviciul Tehnic Județean a delimitat zona de construcțiuni și a luat măsuri pentru aranjamentul caselor și curților în vederea sistematizării, în raport cu strada și vecinătatea. Fațadele vor fi așezate paralel cu șoseaua și nu la voia întâmplării. Țigla se va face din ciment pentru ca acoperișul să fie asemănător celui de șindrilă. Sobele vor avea coșuri fabricate din tuburi de beton. Țigla, sobele și cărămida se vor fabrica în localul fostei fabrici de cherestea Tișița, la o depărtare de 7 km de Soveja. Tot acolo se va instala și atelierul de tâmplărie pentru tâmplăria standard. Pentru lucru se întrebuintează în afară de meseriașii demobilizați și o echipă de 23 evrei dată de Cercul T. [Teritorial] Putna, care este cazată într-o locuință din apropierea atelierului. Strada principală din sat (șoseaua județeană Panciu - Soveja) va fi refăcută astfel ca să aibă cel puțin 12 m lățime, în care să se cuprindă șoseaua de 6 m, două rigole pentru scurgerea apelor a câte un metru și două trotuare a câte 2 metri. Pe marginea trotuarului se vor planta arbori decorativi la distanță de 8 m unul față de altul. Ulcioarele laterale se vor lărgi până la 9 metri, din care 5 metri pentru platforma carosabilă, 1,5 m pentru rigole și 2,50 m pentru trotuare. Serviciul Tehnic cu echipa de lucru se găsește la fața locului înfăptuind aceste lucrări. Se va reîncepe construcția localurilor publice, care au fost distruse de incendiu și anume: școala, primăria, postul de jandarmi, căminul cultural, grajdul de vite. Se va construi dispensarul și baia. Se va amplifica uzina electrică, care din parcul județului se va muta în sat. În acest scop am intervenit pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri, Biroul C.B.B.T. cu Nr. 5.410 din 24 Aprilie a.c. ca să binevoiască a aproba ca Guvernământul Transnistriei să ne trimeată un electrogen de 50 kw și altele; rugându-vă să binevoiți a interveni și D - voastră pentru satisfacere. Instalația de apă se va face cu ajutorul Serviciului de Refacere dela Panciu. Se va repara Mănăstirea, distrusă de incendiu. Din ordinul Domnului Mareșal catapeteasma și stranele se vor lucra în vechiul stil. Am desemnat echipa de lucru, care va începe

⁷⁷ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 199 / 1943, f. 2.

de îndată ce sosește lemnul, pe care l-am comandat. Se va modifica împrejmuirea bisericii și se va împrejmui și curăți parcul Prefecturii înăuntru căreia, se află vile proprietatea județului și particulare.

2. Cu refacerea comunei au fost însărcinate comisiuni.

3. Fondurile necesare reconstrucției se adună din colecta benevolă a locuitorilor din județ și fixată de Consiliul de Colaborare a Prefecturii în ședința dela 26 Martie a.c. Încasarea acestor fonduri se face de către Administrația Financiară - prin perceptori - căreia i s-a trimis chitanțierele respective. Am mai lansat și 670 liste de subscripție. Strângerea și întrebuințarea acestor fonduri se va face sub supravegherea și controlul comitetului aflat sub președinția subsemnatului [prefectului]. S-a adunat până acum suma de 5.207.984 lei.

4. I.N.C.O.O.P. - ul a aprobat și trimis băncii populare „Cuza - Vodă” din Soveja un credit pentru aprovizionarea sinistraților cu unelte și mașini agricole, trimițând următoarele unelte ⁷⁸: 400 sape, 400 hârlețe, 400 lopeți, 200 topoare, 400 coase, 2.000 seceri și 400 pluguri, cari au fost depozitate la Federala Putna și de unde se ridică de către sinistrați și un credit de 2.000.000 lei în numerar pentru efectele din depozitele I.N.C.O.O.P. - ului sau de pe piață.

5. S-a primit și s-a distribuit una sută kgr. piele pentru hamuri.

6. S-a primit 2 vagoane ciment, 4 vagoane cuie diferite, 1 vagon tablă și urmează a mai primi 3 vagoane ciment, 3 vagoane tablă galvanizată și 4 vagoane cuie diferite.

Geamurile de care avem nevoie se pun la dispoziție de către Comunitatea evreiască din Focșani, costul lor urmând a fi scăzut din cotizația pentru refacerea Sovejei.

7. Pânza necesară celor 1.380 sinistrați pentru un rând de lenjerie (cămașă și izmene) pe care M.A.N. trebuie s-o trimeată conform ordinului Domnului Mareșal, nu s-a primit până acum, făcându-ni-se cunoscut la 4 Mai a.c., de către „Victoria” că nu are

⁷⁸ Ibidem, f. 3.

finet (5.000 m), putând să se trimeată „Oxford Brianza”, rămâne să văd dacă acest material convine sau nu pentru lenjerie, pentru a face comanda.

8. Din lipsă de fonduri nu am putut cumpăra cele 150 de căruțe tip Arsenal, model mic, oferite de Ministerul Înzestrării. Am hotărât însă ca să se facă tablou cu acei locuitori cari doresc să cumpere și voi comunica Ministerului numărul căruțelor de care avem nevoie.

9. Ocolul Silvic Soveja a marcat 32.000 de arbori, cari au început să se taie și luați de sinistrați în cantitatea fixată pentru tipul de casă ce urmează a construi.

10. Aștept sosirea a 400 baloturi de bumbac.

11. S-a primit dela Comandamentul Etapelor de Est 20 de cai, cari s-au distribuit sinistraților, căroro le-au ars caii, deasemeni și 100 de oi, urmând să mai sosească încă 62.

12. Nu s-a putut ridica dela C. T. Bacău cele 2 autocamioane aprobate de Marele Stat Major și comunicate cu ordinul Președinției Consiliului de Miniștri din cauză că sunt stricate și nu au nici cauciucuri⁷⁹.

13. S-au primit 16 vagoane de porumb din cele 20 vagoane dăruite de Guvernământul din Transnistria.

14. S-au cumpărat și distribuit 7 vagoane fân”⁸⁰.

Incendiul produs în noaptea de 2 spre 3 martie 1943 a distrus sute de gospodării, dar nu a necruțat nici clădiri din proprietatea Statului.

Pentru ajutorarea funcționarilor sinistrați, Prefectura Județului Putna a hotărât, la 13 mai 1943, ca fiecare să primească câte un costum, o pereche de încălțăminte, una de indispensabili și o pălărie, bunuri provenite de la Comitetul de Patronaj Județean⁸¹.

Imobilul Primăriei Soveja a suferit foarte mult în urma incendiului, fiindu-i distruse toate încăperile⁸², iar de la Postul de

⁷⁹ *Ibidem*, f. 4.

⁸⁰ *Ibidem*, f. 5.

⁸¹ A.N.Vn., fond Primăria Comunei Soveja, dosar nr. 1 / 1943, f. 234.

⁸² *Ibidem*, f. 193.

Jandarmi au fost salvate doar o parte din arhivă, armele și muniția. Au ars cuiere, dulapuri, mesele pentru șters armele, vesela, scaune, paturi, precum și cerealele și alimentele procurate în avans de la Stat, în valoare de 29.729 lei⁸³.

În vara anului următor, la 8 august 1944, Regia Autonomă a Asigurărilor de Stat a comunicat Primăriei Soveja, că prin Ordonanța de Plată nr. 110 / 31.07. 1944 s-a aprobat achitarea sumei de 168.500 lei, reprezentând contravaloarea despăgubirii pentru clădirea Primăriei Comunei Soveja⁸⁴.

Flăcările incendiului au atins și Mănăstirea din comună, lucru de care a fost înștiințată și Comisia Monumentelor Istorice din cadrul Ministerului Culturii Naționale și Cultelor, care, analizând situația acestui edificiu public, a transmis Prefecturii Județului Putna, la 5 iulie 1943, un Referat cu date despre lucrările necesare refacerii Mănăstirii: *„actualul mobilier al bisericii fostei Mănăstiri Soveja, județul Putna, poate fi menținut și restaurat. Luând ca model tâmpla dela C'locociov, care e probabil din timpul lui Matei Basarab, Serviciul Tehnic întocmește proiectul cerut care se va trimite imediat ce va fi pus la punct. În privința tencuelilor, deși devizul prevede tencuirea pereților exteriori, totuși ar fi mai bine dacă s-ar menține zidărie de piatră aparentă cu rosturi pline și nefuguite în cazul când s-ar reface zidăria în locurile unde e stricată sau neregulată”*⁸⁵.

La 26 septembrie 1946, Primăria Comunei Soveja a transmis Prefecturii Județului Putna o Adresă prin de informare despre stadiul lucrărilor de restaurare ale Mănăstirii Soveja. Lucrările de refacere fuseseră demarate în campania anului 1943, sub supravegherea arhitectului Moiescu, delegatul Comisiei Monumentelor Istorice din cadrul Ministerului Culturii Naționale și Cultelor. A fost reparată zidăria Mănăstirii, s-a așezat vechea clopotniță, s-au refăcut icoanele și a început transformarea radicală a catapetesmei bisericii, o bună parte a acesteia fiind sculptată în atelierul Prefecturii, unde era și

⁸³ *Ibidem*, dosar nr. 29 / 1943, f. 13 - 14.

⁸⁴ *Ibidem*, dosar nr. 5 / 1944, f. 9.

⁸⁵ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 198 / 1943, f. 387.

păstrată. Însă, pentru finalizarea lucrărilor era nevoie de fonduri suplimentare, bani pe care Ministerul Culturii Naționale și Cultelor nu îi avea în acel moment ⁸⁶.

Până la finele lunii mai 1943, s-au curățat terenurile pe care urmau a se ridica școala și Primăria, s-a întocmit proiectul de refacere a drumului județean care străbătea comuna și s-a trasat zona șoselei, pentru ca locuitorii să-și poată fixa locuințele. S-au luat măsuri pentru fabricarea varului, cărămizii și a țiglei și s-a hotărât ca lemnul pentru ziduri și acoperișuri să fie lucrat de fiecare familie sinistrată în parte, iar cel destinat ușilor și ferestrelor să se confecționeze după un model unic, în atelierul de tâmplărie din comună ⁸⁷.

La 3 iunie 1943, Mareșalul Antonescu a dat indicații ca piața de legume, carne și brânzeturi să fie „scoasă din centrul satului și apropiată de stațiunea climaterică, unde să se amenajeze câteva gherete frumoase pentru vânzarea cărnii, zarzavaturilor, fructelor, precum și câteva mese unde țăranii să poată desface produsele lor pe timpul verii” ⁸⁸ și, pentru amintirea refacerii Sovejei, să se construiască o troiță în centrul comunei.

Lucrările pentru repararea uzinei electrice se ridicau la 620.000 lei, iar pentru construcția localului administrației hotelului din Parcul Soveja erau necesari 950.000 lei, sume acoperite din bugetul Comitetului Local al Refacerii Comunei Soveja ⁸⁹.

Pentru refacerea comunei Soveja, Mareșalul Ion Antonescu a aprobat un fond de rulment în valoare de 10.000.000 lei, pe care Prefectura Județului Putna avea obligația să-l restituie până la 31 noiembrie 1943, din cotizațiile benevole adunate de la putneni ⁹⁰. Însă, datorită faptului că ritmul colectării acestor cotizații era unul lent, Direcția Generală a Mișcării Fondurilor, din cadrul Ministerului

⁸⁶ *Ibidem*, dosar nr. 81 / 1945, f. 84.

⁸⁷ *Ibidem*, dosar nr. 199 / 1943, f. 12.

⁸⁸ *Ibidem*, dosar nr. 198 / 1943, f. 423.

⁸⁹ *Ibidem*, f. 514 - 515.

⁹⁰ *Ibidem*, f. 421.

de Finanțe, a oferit un răgaz autorităților locale, prelungind termenul de returnare a banilor, până la 1 martie 1944 ⁹¹.

La 30 iulie 1943, Banca Națională a României a eliberat un credit de 2.000.000 lei, pentru plata prizonierilor care lucrau pe șantierele din Soveja. Prefectura Județului Putna a solicitat Băncii Naționale ca cele 2.000.000 lei să fie nerambursabile, pe motiv că încasările benevole erau foarte slabe, iar până în luna iulie 1943 cheltuielile cu plata și întreținerea prizonierilor au depășit 3.000.000 lei ⁹².

Ministerul Sănătății și Ocrotirii Sociale a acordat, la 24 iunie 1943, 1.000.000 lei pentru construirea unui dispensar medical, cu baie populară, în comuna Soveja, în luna august 1943, Ministerul Culturii Naționale și Cultelor a direcționat 40.000 lei către biserica din Soveja „*pentru procurarea odăjdii*” ⁹³, iar la 17 septembrie 1943, Ministerul de Externe German a donat 1.000.000 lei pentru sinistrați ⁹⁴.

La 28 noiembrie 1943, Ministerul Afacerilor Interne a comunicat Prefecturii Județului Putna, prin Adresa nr. 44.658, că din lipsă de fonduri, Ministerul Culturii Naționale și Cultelor nu mai poate acorda ajutor bănesc „*pentru construirea bisericii, școlii și Căminului Cultural din comuna Soveja, acel județ. Cererea a fost trecută pe tablou, spre a se avea în vedere atunci când se vor da noi credite, în acest scop*” ⁹⁵.

În cursul lunii iulie 1943, prefectul județului Putna a transmis Ministerului Afacerilor Interne situația lucrărilor din Soveja, până în acel moment. Documentul prevedea că pentru organizarea lucrărilor administrative și tehnice în vederea refacerii comunei Soveja s-au înființat două comitete, unul local și altul județean, iar bugetul aferent reconstrucției comunei distruse de incendiu se situa în jurul sumei de

⁹¹ *Ibidem*, f. 472.

⁹² *Ibidem*, dosar nr. 198 bis / 1943, f. 27 - 28.

⁹³ *Ibidem*, f. 41, 55.

⁹⁴ *Ibidem*, f. 141.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 420.

30.000.000 lei ⁹⁶. Operațiunile contabile constituiau gestiune separată de bugetul județului și erau coordonate de Alexandru Apostol, șeful Serviciului Financiar al Prefecturii Județului Putna și de Petre Stanciu, șeful Direcției Contabilității Comunale și Județene. Organizarea activității de pe șantierele din Soveja cădea în sarcina inginerului Grigore Buliga, detașat de la Serviciul Drumurilor Naționale, ajutat de personalul Serviciului de Arhitectură al orașului Panciu și de cel al Serviciului Tehnic Județean. În total echipa avea șase oameni: un inginer, un desenator, un arhitect, un subinginer și doi ingineri evrei.

Ca mână de lucru au fost folosiți meșteri locali, meseriași demobilizați, pe timp de două luni, din Ordinul Mareșalului, evreii Detașamentului Nr. 111, în număr de 72 meseriași și salahori, precum și un detașament de 82 de prizonieri ruși, meseriași și salahori. Evreii au lucrat la deblocarea satului și în ateliere, iar prizonierii erau repartizați la văduvele de război și la familiile cu soți dispăruți în război, pentru lucrări de săpătură la fundații, ciopliri de lemn și bârnuiri.

Primăria Soveja a asigurat transportul materialelor de construcție necesare refacerii gospodăriilor sinistraților și clădirilor Statului, de la Panciu la Soveja.

Până la 21 iulie 1943, în Soveja s-au executat următoarele:

- s-au efectuat măsurătorile și devizele pentru construcția caselor de tip mic, mijlociu și mare și a celor două tipuri de grajduri, Ocolul Silvic Soveja a distribuit materialul lemnos necesar și s-au făcut comenzile pentru cuie, ciment, var, tablă etc.

- s-au realizat măsurătorile și devizele pentru localurile publice: primărie, postul de jandarmi, căminul cultural, școala, dispensarul, baia comunală și uzina electrică ⁹⁷.

- s-au așezat pe hârtie variante de schițe pentru restaurante și prăvălii și s-au întocmit planurile de sistematizare pentru reconstrucția centrului civic și a pieței de alimente.

- s-a marcat pe teren drumul principal, care traversa comuna pe o lungime de 3.300 km, în vederea alinierii și alcătuirii proiectului

⁹⁶ *Ibidem*, dosar nr. 198 / 1943, f. 434.

⁹⁷ *Ibidem*, f. 435.

de corectare a drumului, executării trotuarelor și a rigolelor cu scurgere laterală.

- s-au dat avize tehnice pentru construcția a 46 locuințe și 154 de grajduri.

- s-a trasat, pe teren, axul ulițelor principale pentru lărgirea și corectarea acestora.

- s-au întocmit proiectele pentru garduri, parapeți la prispe și tâmplărie.

- s-a organizat atelierul de tâmplărie, dotat cu sculele necesare, mașini pentru geluire, fierăstrău circular, bandă, mașină de găurit cu polizor, toate fiind puse în mișcare de un motor împrumutat de la Serviciul Drumurilor Naționale Focșani. În atelierul de tâmplărie de la Soveja s-au confecționat, până la acel moment, 25 m.l. parapeți și 12 m.l. tâmplărie, plus mese, scaune și dulapuri pentru prizonierii și evreii care lucrau în Soveja. A mai fost organizată și o uscătorie pentru scândurile de tâmplărie, timpul necesar uscării fiind de 10 - 12 zile. Ambele erau amenajate în incinta fostei Fabrici „*Tișița*”, la 4 km de Soveja.

- în afară de cele 20 de vagoane cu piatră de var crud comandate la Târgu Ocna, Soveja era alimentată cu var fabricat la Câmpuri și Varnița.

- au fost înființate un atelier de fierărie și o cărămidărie, unde își desfășurau activitatea 56 de lucrători ⁹⁸.

- în comună existau două gatere, un al treilea fiind instalat la fosta Fabrică „*Tișița*”.

- Fabrica de tâmplărie, în care se lucra pentru Soveja, a fost organizată la Focșani, în clădirea care aparținea Ministerului de Finanțe, cedată pentru deservirea acestui scop, din Ordinul mareșalului Antonescu. Prefectura Județului Putna era dispusă să achiziționeze acest imobilul, grevat de datorii către Banca Națională a României, angajându-se să achite datoriile în termen de 10 ani.

- a fost organizat un cantonament provizoriu pentru cei 82 de prizonieri, deoarece baraca destinată lor era în construcție.

⁹⁸ *Ibidem*, f. 436.

- Detașamentul de Evrei Nr. 111 era cazat în casa administrației fostei Fabrici „*Tișița*”.

- s-a făcut comandă de țiglă, la Jimbolia, pentru clădirile Statului, dar și pentru locuințele sinistraților.

- biserica a fost tencuită la exterior, a fost ridicat gardul împrejmuitoar și se aștepta modelul de tâmplă ce urma a fi primit de la Ministerul Culturii Naționale și Cultelor.

Situația încasărilor și plăților, la 19 iulie 1943, se prezenta în modul următor:

Încasările însumau 19.931.138 lei, bani proveniți din: colecte benevole de la Administrația Financiară (1.600.660 lei) și de la evrei (1.148.774 lei), donații prin liste de subscripții (403.548 lei), ajutoare date de diverse instituții (guvernul Transnistriei - 4.997.984 lei, Ministerul Afacerilor Interne, Direcția Mișcării Fondurilor - 10.000.000 lei)⁹⁹, plus sumele rambursate de sinistrați pentru diferite mărfuri, alimente și transporturi (1.780.172 lei).

Până la această dată, din bugetul destinat refacerii comunei Soveja s-au cheltuit 8.508.104 lei, reprezentând costul materialelor de construcție și transportul lor (8.495.981 lei) și întreținerea taberei de muncă (12.123 lei).

Din fondurile Comitetului Local al Refacerii Comunei Soveja, prin intervenția Președinției Consiliului de Miniștri, comuna a fost aprovizionată cu 68.440 kg cuie de diverse dimensiuni, în valoare de 4.936.356 lei, 50.000 kg ciment, de 261.064 lei, 10.068 lei tablă galvanizată, costul fiind de 846.889 lei și 66.260 kg fân pentru hrana animalelor sinistraților, de 737.893 lei.

Contravaloarea transporturilor pe C.F.R. a materialelor venite din Transnistria și de la diverse fabrici din țară, precum și plata pentru delegații însărcinați cu preluarea și însoțirea acestor transporturi era de 1.625.922 lei.

Transportul materialelor din gara Panciu către Soveja s-a efectuat cu mașinile primite de la Direcția Generală a Drumurilor, folosite la refacerea drumului județean Haret - Panciu- Soveja: două compresoare, un concasor, un camion. Se mai aștepta un camion

⁹⁹ *Ibidem*, f. 437.

Womag de la Ministerul Afacerilor Interne și un autocamion, împrumutat pe o perioadă de 60 zile, de la Corpul V Armată Ploiești.

În ședința din 28 mai 1943, Comitetul Județean, pe baza verificărilor făcute pe teren, a hotărât ca invalizii, văduvele și mobilizații din cele două războaie mondiale să beneficieze de reduceri între 50% și 100%, în funcție de starea materială, la achiziția materialelor de construcții. De astfel de reduceri au beneficiat 36 de persoane¹⁰⁰.

S-a renunțat la achiziționarea a 120 de căruțe standard, pe motiv că erau prea scumpe, costul lor totalizând 5.760.000 lei. De asemenea, s-a renunțat și la cumpărarea pânzei pentru sinistrați, de la Societatea „Victoria” S.A. București, fiind invocat același motiv, plus că materialul era colorat și contravenea cu portul specific zonei. Sinistrații aveau mare nevoie de bumbac, dar și de pânză albă, pe care n-o puteau obține doar din cânepa semănată.

Până în iulie 1943, au fost fabricate 81.000 cărămizi, din necesarul de 500.000, s-au cioplit 10.000 m.c. de lemne, din cei 36.000 m.c. aprobați, iar la gatere au fost duși 1.000 m.c. butuci, din care s-au tăiat 511 m.c.

Erau în curs de cioplire 21 case, două erau bârnuite, una era șindrilită, în total fiind doar 24 de case în lucru, din cele 368 distruse de incendiu. Situația nu se prezenta mai bine nici la categoria grajduri, deoarece din cele 300 mistuite în flăcări, se lucra doar la 82: 35 erau bârnuite, 18 șindrilită și nouă lipite.

Numărul adăposturilor provizorii neautorizate, care urmau a fi dărâmate după finalizarea locuințelor, era de 67, din care patru erau în curs de cioplire, nouă bârnuite, 14 șindrilită și 40 lipite¹⁰¹.

Pentru bunul mers al lucrărilor de reconstrucție, era nevoie de suplimentarea forței de muncă, cu încă 30 prizonieri salahori și 40 prizonieri lemnari și tâmplari, patru ingineri și doi desenatori evrei, un medic evreu care să se ocupe de Detașamentul de Evrei Nr. 111, precum și de 10 cauciucuri de 600 / 16 și 12 de 32 / 6. De asemenea,

¹⁰⁰ *Ibidem*, f. 438.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 439.

era în pregătire materialul lemnos destinat construirii școlii și primăriei și se studia posibilitatea de alimentare cu apă potabilă a comunei, de către Serviciul Apelor de pe lângă Serviciul Refacerii Panciu ¹⁰².

În toamna anului 1943, încasările la bugetul destinat refacerii comunei Soveja a crescut la 37.609.303 lei. Au sporit veniturile din colectele benevole (evrei - 1.868.632 lei, Administrația Financiară - 4.172.721 lei), donații prin liste de subscripție (499.684 lei), la care se adaugau sumele rambursate de sinistrați pentru diferite mărfuri și transporturi (3.070.282 lei), avansul de 2.000.000 lei primit de la Președinția Consiliului de Miniștri pentru întreținerea prizonierilor, fondul de rulment în valoare de 10.000.000 lei, pus la dispoziție de Direcția Mișcării Fondurilor și 15.000.000 lei, proveniți din Transnistria și de la Ministerul Afacerilor Interne.

Cât privește cuantumul cheltuielilor efectuate de Comitetul Local al Refacerii Comunei Soveja, acesta s-a dublat până în octombrie 1943, ajungând la 19.797.000 lei. Pentru diurnele lunare fixe și indemnizațiile cuvenite personalului angajat temporar în Soveja, autoritățile locale au plătit 474.077 lei, pentru plata muncitorilor care lucrau pe șantierele din comună s-au cheltuit 1.593.005 lei, iar 188.527 lei au fost cheltuiți cu inginerii, subinginerii și desenatorii evrei care prestau muncă obligatorie. Însă, grosul cheltuielilor era reprezentat de achitarea costului materialelor de construcție, transportul acestora și ajutoarele oferite sinistraților, adică 17.541.391 lei ¹⁰³.

Până mijlocul lunii noiembrie 1943, în pădurea Sovejei au fost marcați 79.574 arbori destinați reconstrucției, 366 sinistrați au primit material lemnos pentru cioplitură, s-au produs 1.501 m.c. de cherestea, s-au confecționat 5.666.000 bucăți de șindrilă, s-au executat 165 m.p. de divers mobilier și 200 de tocure pentru uși și ferestre și s-a amenajat cantonamentul pentru 106 evrei ai Detașamentului Nr. 111.

În toamna anului 1943, stadiul refacerii gospodăriilor sinistraților se prezenta în felul următor:

¹⁰² *Ibidem*, f. 440.

¹⁰³ *Ibidem*, dosar nr. 199 / 1943, f. 117.

LUCRĂRI	CASE	GRAJDURI	BUCĂTĂRII
în curs de cioplire	24	6	0
bârnuite	26	42	5
acoperite	10	49	3
lipite	7	19	6
finalizate	10	62	142

104

În total era vorba de 411 adăposturi, în curs de execuție sau terminate, pentru 269 de sovejeni păgubiți de incendiu, din care 54 erau sinistrați I.O.V.R. și funcționari.

De asemenea, au fost puse în funcțiune atelierele de fierărie și de confecționat țiglă, precum și fabrica de tâmplărie, care era împărțită în două zone, una mecanică și una de montare, unde, în ultimul timp, au lucrat 19 meseriași evrei, trei tâmplari creștini și un mecanic. S-a dat în folosință cantonamentul pentru prizonierii, care putea adăposti 180 de lucrători, plus personalul din corpul de gardă, care număra 10 oameni. Acesta era dotat cu magazie (pentru alimente și scule), bucătărie, brutărie, dușuri, cameră pentru schimb, camera etuvei, infirmerie, cabinet medical, sală de așteptare și cantină ¹⁰⁵. S-a pregătit terenul pe care urmau să fie ridicate dispensarul și baia populară și s-au executat fundațiile acestor clădiri, la școala primară s-a dărâmat și s-a refăcut zidăria, s-a turnat o centură de beton armat, s-au ridicat grinzile pentru etaj, s-a executat fundația pentru cantină și locuința directorului. Concomitent cu aceste lucrări, s-au făcut reparații și s-au adus îmbunătățiri la imobilele care aparțineau Prefecturii Județului Putna ¹⁰⁶.

La hotelul din stațiune s-au dărâmat atenansele vechi, au fost ridicate bucătării pentru turiști și s-au făcut reparații la instalația de apă, băi și closete și s-au executat lucrări de tencuială, tâmplărie, văruire.

¹⁰⁴ *Ibidem*, dosar nr. 198 bis / 1943, f. 413.

¹⁰⁵ *Ibidem*, f. 414.

¹⁰⁶ *Ibidem*, f. 415.

S-a refăcut tencuiala exterioară la Mănăstirea din Soveja și la locuința preotului, unde s-au reparat sobele și s-au realizat lucrări de tâmplărie.

S-au finalizat lucrările la uzina electrică, s-a eliberat terenul pe care urma a se ridica o nouă clădire pentru Primăria Soveja, de bunurile proprietarilor expropriați și s-a săpat fundația și s-a organizat biroul Secției Tehnice Soveja¹⁰⁷.

Toamna anului 1943 i-a adus sinistratului Ion Samoilă, căruia incendiul îi răpise familia, dar și tot avutul, un nou adăpost, lucru care nu-i putea, însă, alina suferința pierderii ființelor sale dragi.

Cât privește starea drumurilor, acestea au fost nivelate și s-au pavat cu bolovani rigolele și trotuarele.

Potrivit unei statistici întocmite de Secția Tehnică Soveja, cheltuielile ocazionate de lucrările efectuate, până în noiembrie 1943, la clădirile din proprietatea Statului se ridicau la suma de 9.198.760 lei¹⁰⁸.

La jumătatea lui noiembrie 1943, pe șantierele din Soveja existau trei autocamioane și un tractor cu care se efectua transportul materialelor de construcție, iar acțiunea de reconstrucție se desfășura cu ajutorul a 75 de meseriași prizonieri ruși, păziți de corpul de gardă format din trei persoane, 71 de evrei, din care doar 19 erau calificați, patru tâmplari creștini, plus personalul care alcătuia corpul tehnic și administrativ.

Lucrările se desfășurau anevoios, mersul acestora fiind îngreunat de mai mulți factori, precum: numărul insuficient al căruțelor destinate transportului materialului lemnos din pădure, mână de lucru slabă, atât calitativ cât și cantitativ, lipsa articolelor de îmbrăcăminte și încălțăminte adecvate pentru prizonieri, fapt care determina ca cel puțin 15% dintre aceștia să nu poată ieși la lucru din cauza frigului, dar și absența unui mijloc de transport rapid necesar autorităților locale, pentru efectuarea controlului pe teren¹⁰⁹.

¹⁰⁷ *Ibidem*, f. 416.

¹⁰⁸ *Ibidem*, f. 417.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 418.

La toate aceste neajunsuri se mai adăuga și insuficiența fondurilor bănești pentru continuarea lucrărilor de refacere a comunei sinistrate, drept pentru care prefectul județului Putna a solicitat, la 24 noiembrie 1943, Ministerului Afacerilor Interne să emită un Decret - Lege pentru obligativitatea încasării cotizațiilor benevole fixate în martie 1943, deoarece acestea „*se fac cu greu și comuna nu poate recurge la mijloace de contrângere*”¹¹⁰.

Pentru completarea efectivului de forță de muncă, Marele Stat Major a dispus Cercului Teritorial Putna să concentreze 50 de oameni din comunele vecine Sovejei, care să fie repartizați la doborârea arborilor din pădure și la fasonarea șindriei, remunerarea acestora fiind identică cu a celorla din detașamentele forestiere, precum și a unui număr de 50 de căruțe pentru transportul materialului lemnos¹¹¹.

Nenorocirea și durerea, care s-au abătut asupra Sovejei în martie 1943, au îngroșat numărul cererilor pentru ajutoare venite din partea sinistraților. În Arhivele Naționale Vrancea, la fondul Primăriei Comunei Soveja au fost înregistrate peste 300 de petiții de acest gen¹¹².

Ajutoarele acordate de autoritățile locale au constat în îmbrăcăminte, alimente, materiale de construcție, dar și în fonduri bănești, care au fost distribuite pe baza unor criterii bine stabilite. Astfel, a fost întocmit un tabel nominal, în care erau înscrși locuitorii afectați de incendiu, fiind specificat în dreptul fiecăruia pagubele suferite, starea materială, posibilitățile personale de refacere a gospodăriei, greutățile familiale, dacă a fost sau nu imobilizat, precum și orice alte date necesare pentru a stabili situația fiecăruia. Prefectura Județului Putna a hotărât ca ajutoarele să fie împărțite doar sinistraților săraci, lipsiți de orice mijloace materiale, iar cunantumul bănesc acordat să fie proporțional cu valoarea pagubelor constatate. Impunerea acestor condiții se datora faptului că Statul nu dispunea de

¹¹⁰ *Ibidem*, f. 271.

¹¹¹ *Ibidem*, f. 349.

¹¹² A.N.Vn., fond Primăria Comunei Soveja, dosar nr. 26 / 1943, dosar nr. 27 / 1943.

resurse financiare suficiente pentru a-i despăgubi pe toți localnicii care au avut de suferit de pe urma incendiului ¹¹³.

O asemenea acțiune s-a desfășurat în august 1943, când Soveja a fost vizitată de subprefectul de Putna, Aristide Gafencu, inginerul - șef al Serviciului Tehnic Județean Putna și pretor al plășii Vidra, Corneliu Gherman, șeful Serviciului Financia Putna, Alexandru Apostol și contabilul Petre Stanciu. S-au împărțit în total 3.705.000 lei, din care 445.000 lei au fost destinați pensionarilor și funcționarilor sinistrați. Ajutoarele acordate au variat între 10.000 lei și 50.000 lei, conform propunerilor venite din partea Comitetului Local al Refacerii Comunei Soveja. O altă facilitate oferită de autoritățile locale sinistraților o reprezentau reducerile la achiziția materialelor de construcție și la manoperă.

Au existat și situații în care localnici păgubiți, dar cu situație materială bună, au solicitat ajutor bănesc din partea Statului, criticând condițiile după care au fost împărțiți banii ¹¹⁴. Un astfel de exemplu este oferit de reclamațiile semnate de sovejenii Gh. N. Tepșanu și Nicolae I. Gr. Bălbărau, care erau nemulțumiți de faptul că nu toate categoriile sociale au beneficiat de aceste sume „*De ce nu s-au dat la toți sinistrații egal și bogați și săraci căci doar toți au rămas arși ?*” ¹¹⁵, aceasta era întrebarea care stătea pe buzele celor care nu au beneficiat de bani de la Stat, care și-ar fi dorit „*să se fi împărțit suma egal la toți măcar să le fi venit câte 1.000 lei*” ¹¹⁶.

Argumentele Primăriei Soveja, în privința acestei situații, erau următoarele: „*Sunt oameni în putere de muncă; muncesc cu căruțele lor cu caii lor de ham; au pământ; au vite; au bani, unul și la Bancă, sunt singuri în familie cu sofiile lor tot în putere de muncă; au surse de a putea. Au primit ajutor de refacere ca toți, lemmul de construcție gratuit, cuie, scândura, ciment etc. Sofiile și copiii feciorilor și ginerilor lor s-au bucurat și se bucură de toate drepturile date (pensii etc.) văduvelor și orfanilor de războiu și de tot ajutorul nostru cerut*

¹¹³ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 198 / 1943, f. 616.

¹¹⁴ Ibidem, dosar nr. 198 bis / 1943, f. 296.

¹¹⁵ Ibidem, f. 444.

¹¹⁶ Ibidem.

*de dânzii. Ambii reclamanți, după incendiu s-au bucurat și de cel mai mare noroc: au avut alte locuințe ale lor”*¹¹⁷.

În luna decembrie 1943, Secția Refacerii Soveja a informat Prefectura Județului Putna că lucrările de reconstrucție din comuna sinistrată se desfășurau, în continuare, într-un ritm foarte lent, motivele invocate fiind aceleași ca și cele prezentate în lunile precedente: insuficiența liniei și a vagonetelor decauville, a fondurilor bănești, a personalului de conducere și de control, a celui tehnic, care avea doar cinci specialiști, prea puțini comparativ cu amploarea lucrărilor care se derulau în Soveja, iar la depozitele fabricii de tâmplărie și cărămidărie, precum și pe șantierele de lucru de la școala primară și uzina electrică, se resimțea lipsa paznicilor. De partea administrativă se ocupa plutonierul major în rezervă V. Grozea, care avea în subordine detașamentele de evrei și prizonieri. Un alt minus îl reprezenta absența unui mecanic tâmplar la fabrica din Soveja, drept pentru care tâmplăria nu era tăiată și ajustată corect, iar pentru a putea face față comenzilor urgente, mai era nevoie de 13 evrei tâmplari și 25 de salahori¹¹⁸.

Problema ținutei de iarnă a prizonierilor a fost rezolvată abia la sfârșitul anului 1943, când autoritățile locale au făcut apel către Lagărele Nr. 3 Independența Covurlui și Nr. 12 Ilfov, pentru a le livra acestora încălțăminte, pantaloni, cămăși și mantale.

Detașamentele de muncă aveau un efectiv de 240 oameni, aprovizionați, până în decembrie 1943, cu ajutorul a două camioane. Însă, la unul cedaseră cauciucurile, iar Secția Refacerii Soveja a solicitat Prefecturii să-i pună la dispoziție camionul Klöner, care aparținea acesteia din urmă¹¹⁹.

Dacă în vara anului 1943, Mareșalul și-a exprimat nemulțumirea față de modul cum mergea treaba pe șantierele din Soveja: „*Lucrările merg destul de încet. Nu este cap.*”¹²⁰, la 2 mai

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ *Ibidem*, dosar nr. 198 / 1943, f. 563.

¹¹⁹ *Ibidem*, f. 564.

¹²⁰ *Ibidem*, f. 455.

1944, Prefectura Județului Putna a înștiințat Capitala că, datorită lipsei fondurilor materiale, lucrările se desfășurau anevoios, începând stagnarea unora, încă din noiembrie 1943 ¹²¹.

La începutul anului 1944, lucrătorii Fabricii de tâmplărie din Soveja au confecționat mobilierul (tablă, masă, scaune, bănci, dulap etc.) școlii primare, care acum avea două clase, unde își desfășurau activitatea dascălii Simion Mehedinți și noul venit I. Tolea ¹²², iar la fabrica din Focșani, conform hotărârii luate de Serviciul Regional al Refacerii Comunei Soveja, urma să se execute mobilierul necesar Primăriei Soveja ¹²³.

În lunile ianuarie - februarie, autoritățile putnene au raportat Ministerului Afacerilor Interne, că prizonierii lucrau la terminarea ultimelor case, iar la clădirile care aparțineau Statului se ajunsese în faza de ridicare a scheletului ¹²⁴.

În februarie 1944, Marele Stat Major a cerut Președinției Consiliului de Miniștri să desființeze Detașamentul de Evrei Nr. 111 din Soveja, „*pentru abateri grave constatate în administrația detașamentului*” ¹²⁵, cerință transmisă și Prefecturii Județului Putna, care, la rândul-i, a răspuns: „*Acest Detașament nu numai că nu poate fi desființat pentru că anumite persoane nu și-au făcut datoria, trebuiește dimpotrivă mărit deocamdată cu numărul de 20 de tâmplari evrei, fiind foarte mult de lucru pentru refacerea satului Soveja*” ¹²⁶.

La începutul anului 1944, o problemă a Serviciului Regional al Refacerii Comunei Soveja a reprezentat-o realizarea tâmplărie necesară celor 380 de gospodării. Cum o cantitate de peste 8.000 m.p. nu se putea executa la fabrica de tâmplărie din Soveja, într-un timp foarte scurt, s-a luat decizia ca peste 2.000 m.p. de tâmplărie, din lemn de bună calitate, să fie confecționați la Fabrica din Focșani. Un impediment în acest proces, l-a constituit materialul lemnos din

¹²¹ *Ibidem*, dosar nr. 77 / 1944, f. 148.

¹²² *Ibidem*, f. 8 - 8 verso.

¹²³ *Ibidem*, f. 80.

¹²⁴ A.N.Vn., fond Serviciul Tehnic al Județului Putna, dosar nr. 12 / 1943, f. 166.

¹²⁵ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 77 / 1944, f. 41.

¹²⁶ *Ibidem*, f. 42.

pădurea Sovejei, care era unul nepotrivit (brad cioturos), rezultatul finit fiind de o calitate mediocră, motiv pentru care unii sinistrați „mai îndrăzneji refuză tâmplăria executată din acest material”¹²⁷.

Conform Procesului - verbal nr. 6 / 29 martie 1944, Comitetul Județean pentru Refacerea Comunei Soveja a luat decizia de a închide șantierele din Soveja, „din lipsă de brațe, întrucât prizonierii au fost ridicați, iar evreii să fie predați Cercului Teritorial Putna”¹²⁸. Ca urmare a acestei hotărâri, toate obiectele de inventar existente pe șantierul din comună (care se întindea pe o lungime de 5 km), precum și cele de la Fabrica de tâmplărie din Focșani urmau să fie predate Primăriei Comunei Soveja, respectiv Prefecturii Județului Putna¹²⁹.

Serviciul Refacerii Focșani l-a delegat, la 29 aprilie 1944, pe funcționarul M. Bostănuș cu sarcina de a supraveghea acțiunea de strângere a materialelor și sculelor existente pe șantierul din Soveja, pentru a le preda Primăriei¹³⁰.

Distrugerilor provocate comunei Soveja de incendiul din martie 1943, li s-au adăugat jertfa celor 80 de sovejeni căzuți pe fronturile de luptă din Răsărit și Apus, sărăcia provocată de cel de - Al Doilea Război Mondial, precum și seceta și foametea din 1946 - 1947. Și pentru ca veacul să se încheie cu o nouă durere, în 1998, de două ori, în aprilie și-n iulie, același vânt local năpraznic și aceeași ușurință în folosirea focului au distrus aproape 50 de gospodării, din partea de est a satului Rucăreni și din cartierul Golășei - puntea de legătură între Dragosloveni și Rucăreni¹³¹

¹²⁷ *Ibidem*, f. 83.

¹²⁸ *Ibidem*, f. 107.

¹²⁹ *Ibidem*.

¹³⁰ *Ibidem*, dosar nr. 81 / 1944, f. 3.

¹³¹ Florica Albu, Iulian Albu, *op. cit.*, p. 58 - 59.